

سەنەۋبەرشاھ بىننى ئەھمەد ئاخۇند
نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئابدۇقېيىۇم خوجا

مۇھەررىردىن: شائىر سەنەۋبەرشاھ بىننى ئەھمەد ئاخۇند قەلەمگە مەنسۇپ «نەۋرۇزنامە» نامـلىق ئەسەر ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتىنىڭ ئاخىرى، ئۇيغۇر دېموكراتىك ئەدەبىياتىنىڭ باشلىنىش مەزگىللىرىدە بارلىققا كەلگەن ئەدەبىي مىراسلاردىن بىرى. بۇ ئەسەرنىڭ قولىيازمىسى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق مۇزېيىنىڭ قەدىمىي قولىيازمىلار فوندىدا «0.40» دېگەن نومۇر بىلەن ساقلانماقتا. بۇ قولىيازمىنىڭ فورماتى 17.5 × 11 سانتىمېتىر، خەت يېزىلغان ئورۇننىڭ ئابيومى 12 × 7 سانتىمېتىرئەتراپىدا. خەتلەر قارا ۋە قىزىل سىياھ بىلەن يېزىلغان. كىتابنىڭ باش ـ ئاخىرى تولۇق ئەمەس. ساقلىنىپ قالغان قىسمى 61 ۋاراق (122 بەت). كاتىپنىڭ ئىسمى نامەلۇم، بەلكىم ئاپتورنىڭ ئۆز قولىيازمىسى بولۇشمۇ مۇمكىن.

«نەۋرۇزنامە»دە ئاپتور ئۆزى ھەققىدە بىر شېئىرنىڭ ئاخىرىدا:

تارىخقە ئېردى بىر مىڭ ئۈچ يۈز قىرىق بىر،
بۇ ‹نەۋرۇزنامە›نى بەيان قىلىپ مەن بىر ـ بىرى.
«نازىم سەنەۋبەرشاھ بىننى ئەھمەد دەپ بىلىڭ تاڭلا بۇ كۆن»

دېگەن مىسرالارنى يازغان. بۇنىڭدىن بۇ شېئىرنىڭ ھىجرىيە 1341 (مىلادىيە 1922) ـ يىللىرى يېزىلغانلىقىنى، مۇئەللىپنىڭ ئىسمى سەنەۋبەرشاھ، ئۇنىڭ دادىسىنىڭ ئىسمى ئەھمەد ئىكەنلىكىنى بىلىشكە بولىدۇ. يەنە بىر شېئىرنىڭ ئاخىرىدا مۇئەللىپ:

«ئىدى تارىخقە بىر مىڭ ھەم ئۈچ يۈز،
يەنە ئەللىك تۆرت، يىلى ئېردى توڭغۇز.
ئاينى بىلسەڭ مۇھەررەم بولغان ئېردى يىگىرمە توققۇز،
نازىم سەنەۋبەرشاھ بىننى ئاخۇند دەپ بىلىڭ.»

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

دەپ يازغان. بۇ مىسرالاردىن بۇ شېئىرنىڭ ھىجرىيە 1354 (مىلادىيە 1935) ـ يىلى، يەنى ئالـ
ـدىنقى شېئىردىن 13 يىل كېيىن يېزىلغانلىقىنى بىلگىلى بولىدۇ. مۇئەللىپ يەنە بىر شېئىردا
مۇنداق دېگەن:

«ئەي دېھقانلار ئۇيغۇنىڭ ئاچسا،
نازىمنى بىلەي دېسەڭ،
ئويمان بايتوقاي دەريا لەبى بىلسەڭ،
سەنەۋبەرشاھ بىننى ئاخۇند دەپ بىلىش».

بۇ مىسرالاردىكى مەلۇماتلاردىن ئاپتور سەنەۋبەرشاھنىڭ يۇرتى غولجا ناھىيىسىگە قاراشلىق ئويمان بايتوقاي يېزىسى دەريا لېۋى مەھەللىسى ئىكەنلىكى مەلۇم بولىدۇ.

شۇنىسى دىققەتكە سازاۋەركى، ئالدىنقى بىر شېئىردا مۇئەللىپنىڭ ئاتىسىنىڭ ئىسمى «ئەھـ
مەد» دېيىلگەن، كېيىنكى ئىككى شېئىردا «ئاخۇند» دېيىلگەن. «ئاخۇند» سۆزى ئايرىم ھالـلاردا
يالغۇز ئىسىم بولۇپ كەلگەندىن باشقا، ئۇيغۇرلاردا ئومۇمەن دىنىي ۋە ئىلمىي مەرتىۋە سۈپىتـ
ـدە، شۇنداقلا ھۆرمەت بەلگىسى سۈپىتىدە بالاغەتكە يەتكەن ھەممە ئەرلەرنىڭ ئىسمىغا قوشۇلىدۇ.
شۇڭا، بىز ئاپتور ئىسمىنى سەنەۋبەر شاھ بىننى ئەھمەد ئاخۇند دەپ ئالدۇق.

«نەۋرۇزنامە» ئىدىيىۋىلىك جەھەتتە ئىلغار قاراشقا ۋەكىللىك قىلىدىغان، دېموكراتىك خاھـ
ـشى كۆچلۈك بولغان مۇھىم مەدەنىي مىراس. ئۇنىڭدا يەنە خەلقىمىزنىڭ ئۆرپ ـ ئادەتلىرى،
بولۇپمۇ نورۇز بايرىمىغا دائىر ئۆرپ ـ ئادەت ۋە قائىدە ـ يوسۇنلىرى ھەققىدە ناھايىتى قىمـ
ـمەتلىك مەلۇماتلار ساقلانغان. شۇڭا، بۇ ئەسەر گەرچە بەدئىيلىك جەھەتتە ئۇنچە يۇقىرى سەۋد
ـىگە ئىگە بولمىسىمۇ، لېكىن ئىدىيىۋىلىك ۋە ئىلمىيلىك جەھەتتە ناھايىتى مۇھىم تەتقىقات
قىممىتىگە ئىگە مەنبەلەر بىلەن تولغان. بۇ ئەسەردىن خەلقىمىزنىڭ 1920 ـ ۋە 1930 ـ
يىللاردىكى تۇرمۇش ئەھۋالى، ئىجتىمائىي ۋە روھىي كەيپىياتى، جەمئىيەت قىياپىتى ھەققىدە
قىممەتلىك مەلۇماتلارغا ئىگە بولالايمىز. مۇئەللىپ شېئىر يازغاندا، مىسرالارنىڭ ۋەزنى ۋە ئۇزۇن
ـ قىسقىلىقىغا ئانچە ئەھمىيەت بېرىپ كەتمىگەن، قاپىيىلەرنىڭ ئاچ ـ توقلىقىغىمۇ ئانچە ئې
تىبار بەرمىگەن ھالدا، ئۆزىنىڭ ئوي ـ پىكىرىنى بىرقەدەر ئەركىن، ساددا شەكىلدە ئىپادىلـ
ـىگەن. شۇنداق بولۇشىغا قارىماي «نەۋرۇزنامە»نىڭ ئىلمىي قىممىتى، تارىخىي قىممىتى ۋە فولـ
ـلورشۇناسلىق جەھەتتىكى قىممىتى ناھايىتى يۇقىرى. بۇ ئەسەر باشتىن ئاخىر ھەقىقىي تەپ
سىلاتلار ۋە چىن ھېسسىياتلار تەسۋىرى بىلەن تولغان بولغاچقا، كىشىنى ئۆزىگە تارتىپ تۇرىدۇ.
ئوقۇرمەنلەر بۇ ئەسەرلەردىن خەلقىمىزنىڭ تارىخى، مەدەنىيىتى، ئۆرپ ـ ئادەتلىرى ۋە ئارزۇ ـ
ئىستەكلىرىگە مۇناسىۋەتلىك قىممەتلىك تارىخىي ۋە ئىدىيىۋى ئۇچۇرلارغا ئېرىشەلەيدۇ.

* *

رەئدەلەر پەيدا بولۇر ئوتلار چېقىپ، رەھمەت ياغىپ،
كۆرۈنۈر قىزىل ياشىل ھەسەن ـ ھۈسەن بىرگە چىقىپ،
دەرەخلەر تاشلاپ كۆكەرىپ، ھەر تەرەپ سايە بېرىپ،

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ئادەم ئوغلى، ئات ـ كالا، ئۇچار ـ قۇشلار راھەت ئېلىپ،
ھەممە مەخلۇقات بۇ كۈن مەقسۇد يېتەر كۈندۇر بۇ كۈن.

نەۋرۇز كەلدى بۇ جاھان ئاللار تاماشالار قىلىپ،
شادلىقتىن تىغلىلەر مۇشكىل سەبەقلەر ھەل قىلىپ،
قىلسا نەۋرۇزلۇق بىراۋ، بەش تەڭگە ئوغلاق ئېلىپ،
تاڭلا مەھشەردە كۆرەر ئەجرىنى جەننەتكە كىرىپ،
بىرنى بەرسە، ئون ئوغلاق ئالغۇسى تاڭلا بۇ كۈن.

كەلدى نەۋرۇز شادلىقدىن ئويناشۇر شاھۇ گەدا،
باغدا كاككۇك، تاغدا ئىسھاق سايرىشىپ قىلغاي نىدا،
ھاللاز ئېتىپ ئاتلار ئويناپ، ھاڭرار ئېشەك، ئازنار بۇقار،
بارچە زىجان سايراشۇر سازدا بۇلاق بىرلە فاقا،
بارچە مەخلۇقات ھەممە ئازاد مەۋزۇندۇر بۇ كۈن.

ياز بولدى، گۈل ئاچىلدى، ھەر تەرەفتە لالەھا،
ئالما، ئۆرۈك مېۋىلەپ، تۇرلۇك مېۋە بارىھا،
ئارپا، بۇغداي تېرىشىپ، ئۆيگە بارساڭ نانىھا،
قوغۇن، تاربوز سويىلاپ، باراڭلىقلار سايىھا،
قەھەتلىك كەتتى بۇ كۈن، توقلۇق كۈنى كۈندۇر بۇ كۈن.

نەۋرۇز كەلدى جاھان گۈلزارىغە، گۈللار ئاچىلماسمۇ،
قونۇپ شاخىغە بۇلبۇل، ئاغزىدىن دۇرلار ساچىلماسمۇ،
كىشى ئىلم ئۈچۈن سامىئ بولۇپ، خىزمەتتە تۇرماسمۇ،
رەسۇلىللاھ شەفائەتخاھ بولۇپ ئىلكىنى ئالماسمۇ،
ھەركىشى ئىلم ئوقۇر، يەتكەي مۇراد تاڭلا بۇ كۈن.

قىز ـ ئوغۇل ئەۋلادىنى مەكتەبكە بەرسە ھەركىشى،
قىلغۇسى تومۇغ ئوتىدىن تەڭرىم ئازاد تۆرت كىشى،
ئەۋۋەلەن ئاتا ـ ئانا، بالا، ئوقۇتقان موللىسى،
دائىمەن ئوقۇش بىلەن ئۆتسە مۇنىڭ يازۇ ـ قىشى،
قىلغۇسىدۇر بىل، ئەزىز تەڭرىم ئانى تاڭلار بۇ كۈن.

ئىبتىدا قىلدۇق نەۋرۇزدىن باشلادۇق،
بۇ نەۋرۇزنىڭ خۇشلۇقىدىن بۇ ئۇيۇننى باشلادۇق،
قاتتىق تىرە شالبۇرۇڭ، باشتا تۇماقنى تاشلادۇق،
شاتىۋەردە سىم كىيىپ، جۇۋا تاۋاقنى تاشلادۇق،
ئات مىنىپ، ئوغلاق قىلىپ مەشرەپ قىلۇر كۈندۇر بۇ كۈن.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ژۇە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

يىل باشى كەلدى بۇ كۈن ئەسكى چافاننى تاشلادۇق،
چىگرىن قېيىق تاپان ئالدۇق، چۈرۈقنى تاشلادۇق،
كەلسە مېھمان يافىپ يافۇق، ئەسكى تاغارنى تاشلادۇق،
كۈنلەر قىلىپ قوشلار ھايداپ، ئاشلار تارىشنى باشلادۇق،
ئىش باشى، سائەت كۈنى، ئانبار تولار كۈندۇر بۇ كۈن.

نەۋرۈز كەلدى جاھانغە، بارىپ ئېيتقىن داداڭغە،
داداڭ قىلسۇن مەسلىھەت، ئاقشاملىققە ئاناڭغە،
ئاندىن بەرسۇن ياچەن پۇل، ئەكىپ بەرگىن موللاڭغە،
ئېيتقان سۆزگە قۇلاق سال، ئابدان ئالغىن يادىڭغە،
قىلسەلەر خەيرۇ سەخا، دۇئا ئىجاب كۈندۇر بۇ كۈن.

چۈن بولدى گۈلىستان، نەۋرۈز كېلىبان، قىش كېتىبان،
يەر يۈزىگە تامغۇسى، نەيسانى رەھمەت يېتىبان،
غەم قايغۇ كېتىبان، نازۇ نەئىم بولدى فەراۋان ئالەمغە يەكسان،
توقسان تولوبان، جۇجۇ كېتىبان، دەۋلەت يېتىبان،
ئۆلمەسكى بىراۋ ياتسە ئاداشىپ چۆللەردە بۇ كۈن.

كەتكەچ باھار، يەتكەچ خەزان، بەرگىدە قان، يىغلايدۇ كۆز،
يەنە شەھرىڭدە بۇ قىش يەتكەچ ئاقار دەريادا مۇز،
كەتكەچ جەۋان، يەتكەچ قېرى، ئاقارۇر ساقال، كۆرمەيدۇ كۆز،
قايتماس ماھۇ سال كەتكەندە ئارمان قىلغاندە ھەنۇز،
بىل غەنىمەت ھەرنەفەس، جەۋانسەن دەۋلەتى سۇلتان بۇ كۈن.

يەتكەچ قارى، قالمايدۇ تىش، كۆزدە چوفاق،
تېزىدىن قۇۋۋەت كېتىپ، ئەتلەر سىزىپ، بوينى سافاق،
قورۇلۇپ ئېڭەك، تۇرۇلۇپ تېرە، بەل مۆكچەيىپ، قارنى شافاق،
ئاغزىدا گۈلدۇر - گۈلدۇر، ماغدۇر يوق، قولدە تاياق،
تۇت غەنىمەت ھەر نەفەس، سەن نەۋجەۋان مەڭ يىل بۇ كۈن.

ھەر يىلىكىم كەلسە قىش، قالار ياغۇر، بولغاي ساۋۇق،
بارچە ئادەم كىيگۈسى كۆرەك جۇۋا، شالبۇر، چورۇق،
ئۇمىد بىلەن باقسا توخۇ، چايغە ئاتاپ تۇغماس تاۋۇق،
ئوت - چۆپ يوقاپ، ئاچلىق بولۇپ، ھەممە جان بولغاي ئورۇق،
قىش كۈنىنىڭ بىر كۈنى ئون كۈن بەدەل كۈندۇر بۇ كۈن.

قىش كەتسىۋۇ غەم كەتدى خۇدانىڭ رەھمەتى يەتدى،
ئورۇق كەتدى، قوتۇر كەتدى، سېمىزلىق ھەممەگە يەتدى،

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ئاچلىق كەتدى، قايغۇ كەتدى، ھەممە جان رىسقىغە يەتدى،
جەفا كەتدى، مېھنەت كەتدى، ھەممەگە راھەت يەتدى،
كەفتەلەر بۇق - بۇق ئەتدى، دەرەخ شاخىغە قونغاي بۇ كۈن.

نەۋرۈزلۈق قىلدۇق بۇ كۈن، قىش كېتىپ نەۋرۈز يەتكەچ،
بۇ سەۋۈقىنىڭ زۇلمىسى ھەممە زىجانغە دەرد ئەتكەچ،
جەفا، زۇلۇم، سىتەم، مېھنەت، ھەممە ئالەمدىن كەتكەچ،
ئۆيدىن - ئۆيگە ئىيدلاشدۇق، كۆڭۈلنى خۇرسەند ئەتكەچ،
سەپاتىن قىلسا ئاز ئولغاي ھەممە ئالەمگە ياد ئەتكەچ تاڭلا بۇ كۈن.

قىش كۈنى كەتكەن ھامان، بولغان ساۋۇقنى ئۇنتادۇق،
قاتتىق شالبۇر، كۆرەك جۇۋا، كىيگەن چۈرۈقنى ئۇنتادۇق،
سايىلەردە ئولتۇرۇپ ئويناپ، ئويۇنغا باشلادۇق،
يەنە قىش كەلمەيدىغاندەك، ئۆتكەن جافانى ئۇنتادۇق،
قىش ئۆتۈپ كەتسە يەنە قىشلار كىلۇر كۈندۇر بۇ كۈن.

دوستلار، ئاقىل ئېرسەك، كۆرگەن كۈنۈڭنى ئۇنتاما،
تاجى دەۋلەت يەتسەلەر، كىيگەن چورۇقنى تاشلاما،
كەلسە دەۋلەت، كەتمەگەي دەپ، سەن كۆڭۈلدە ئويلاما،
نە خاقانلار قالمادى، كەتتىلەر دارۇل بەقا،
ئاخىرەتنىڭ غېمىنى قىلغىن سەن تاڭلا بۇ كۈن.

كەلدى نەۋرۈز، يىد سالىڭ قوي ياغمىنىڭ ياغمدا،
ئادەملەرنى چاقىرىڭ، ئولتۇرغۇزۇڭ ئايۋانمدا،
نازۇ - نېمەت تولدۇرۇڭ، مېھمانلارنىڭ ئالدىدا،
ئالدىدا دۇئا ئېيلىڭ، ياد ئېتىپ پىر ھەققىدە،
ئاشلارىڭ ئابدان بولۇر، ئىش ئىبتىدا كۈندۇر بۇ كۈن.

كېگىزلەر قاقاچتۇرۇپ، ئۆيلەرنى قىلغىن يۇرۇق،
بولۇڭلاردا قالماسۇن پايتىما، ئەسكى چۇرۇغ،
ھولا - ئارامدا قالماسۇن ئەخلەت - چوۋا، بىرلە يوق،
كەلسە مېھمانلار كۆرۈپ كۆڭۈللىرى بولسۇن يورۇق،
راھەتتە، فەراغەتتە ئولتۇرسۇن كەلسەلەر مېھمان بۇ كۈن.

كەلسە مېھمان ھولا - ئارام، ھېچ ئەخلەتنى كۆرمەسۇن،
بالا - چاقا، مال - باران، قىلغان تېزەكلەر كۆرمەسۇن،
ھېچنەرسىدىن ناخۇشلۇق مېھمانلارغا يەتمەسۇن،
بەرگەن تەئامىڭنى يېسۇن، ھەلاۋەتتە ئولتۇرسۇن،
ھەممەدە خوشنۇد بولۇپ، خۇشلۇق بىلەن كەتسۇن بۇ كۈن.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ۋاجىب بولدى ئۇچ ئەشيا، ساھىبخانە بولغانغە،
ئەۋۋەلقەسى زورلاما، قارنى تويسە مېھمانغە،
ئىككىنچىسى ھەلال بەر، بەرمە ھەرام مېھمانغە،
ئۈچىنچىسى ساقلاتما ۋاقت بولسا بىر فەرزغە،
كۆك ماڭقانى قوشماغىن، يېسۇن تائام مېھمان بۇ كۈن.

ۋاجىب بولدى ئۇچ ئەشيا، مېھمان بولغان مېھمانغە،
ئەۋۋەلقەسى ئولتۇرغاي، ئولتۇرغۇزغان خانىغە،
ئىككىنچى، رازى بولسۇن ماڭسە يولنى مېھمانغە،
ئۈچىنچى، دۇئا قىلسۇن مېھمان ئۆيدىن قايتقانده،
ئامىن دەڭلار، دوستلار، دۇئا ئالۇر كۈندۇر بۇ كۈن.

بىسمىللاھنى بەك ئېيتقىن، دېمىگەنلەر دېسۇن،
ئەلھەمدۇلىللاھنى بوش ئېيتقىن، يېمىگەنلەر يېسۇن،
ئاغزىڭ تۇتما تەخسەگە، ئەيب سەندە كۆرمەسۇن،
قولۇڭ بارسۇن تەخسەگە، ھەمتەبەقلەر خۇش بولسۇن،
قولۇڭ لۇقمىگە سۇرتمە، ئاش يېسۇن مېھمان بۇ كۈن.

كەلدى نەۋرۇز ئايتقىن سەن بىر ئەللاھغە شۈكرىنى،
ئان ھەزرەتكە ئايت دۇرۇد، بىر ئەللاھغە ھەمدىنى،
ئېگىز يەرگە چىققىن سەن، كۆر خۇدانىڭ سۇنئىنى،
قىل تەماشا، ئويلاما كۆڭلىدە ھەرگىز فىكرىنى،
ئول فىكىرىدە يېڭەلمەپ، بولماغىل ئاسى بۇ كۈن.

نەۋرۇز كەلدى جەھانغە، قىلغىن شولو، فولونى،
ئاتا ـ ئانا ھەققىدە خەشلە تاپقان فۇلۇڭنى،
ياخشىلاردىن دۇئا ئال، بەرگىن شولو، فولونى،
ئاتا رازى، ئانا رازى، ئەللاھ ئاچۇر يولۇڭنى،
«لاتەقنەتۇ» ئايەت كەلدى، نائۇمىد بولما بۇ كۈن.

ئاتا ـ ئانا كەتتىلەر، ساڭا ـ ماڭا ئىبرەتدۇر،
ئولتۇرماغىن غەفلەتده، بارۇر يەرنىڭ سېنىڭ گور،
قاراڭغۇدۇر پۇر ھەيبەت، ھەيبەتلەرى ئاندىن زور،
ئاندىن ئىبرەت ئالغۇسەن، ئىنانماساڭ بارىپ كۆر،
بۇ بەش كۈنلۈك ئالەمگە بولغاغىن مەغرۇر بۇ كۈن.

نەۋرۇز ئۆتۈپ، نەۋرۇز كەلدى، ئەمانلىقغە شۈكر قىل،
ئاغرىق ـ سىلاق تومۇدىن ئەمانلىقغە شۈكر قىل،

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری

بالا ـ چاقە، مال ـ باران ئامانلىقىغە شۈكر قىل،
بۇلتۇرقىلار بۇ يىل يوق، تەڭتۇشسىن فىكر قىل،
ئاخىرەتنىڭ غېمىنى قىلغۇسەن تاڭلار بۇ كۈن.

نەۋرۈز كەلسە جاھانغە، چىقار خاقان كۆرۈڭ سىز،
خۇش هاللىقدىن كۆتەرۈر بازارلاردا نەچچە قىز،
يىغاچ فۇتدە ماڭدۇرۇپ نەچچە قېرى ئوغۇل ـ قىز،
بىر ـ بىرىن مىهمان قىلىپ، تولدۇرۇپ شەكەر لەزىز،
يېڭى يىل كەلدى دەبان، خانلار چىقار كۈندۈر بۇ كۈن.

كەلسە نەۋرۈز يىل باشى، چىقار خاقان ئويناشىپ،
بايراق ـ بايراق ئەسكەرلەر، ئۆكۈزلەرنى هايداشىپ،
ئەزدەرهالار ئالدىدا مىزگان، تەبىل سوقاشىپ،
نەچچە يەردە فو ئاتىپ، فوزاڭزالار ئاتاشىپ،
دەبدەبە ـ ئەسئەسە بىلەن خاقان چىقان كۈندۈر بۇ كۈن.

كەلسە نەۋرۈز يىل باشى، يوقدۇر مۇنىڭ تەڭدۇشى،
نەۋرۈز بولغان كۈنىدىن ئىبتىدا قىلسە ئىشى،
هېچ ۋەقىتدە زىيىئ ئەمەس ئۇشبۇ كۈن قىلغان ئىشى،
مۇرادى هاسىل بولۇپ، مەقسۇدىغە يېتەر كىشى،
هەممە ئىشىڭ ئەۋۋەلى نەهايەت مۇبارەك كۈندۈر بۇ كۈن.

خۇداۋەندىم رەهمەت قىلسە، ئەگەر پەرزەنتلەر بەرسە،
كىچىكىدىن تەربىيە ئەتسە، ئەدەب ئىلمىنى ئۆرگەتسە،
يەنە تەۋھىدنى بىلدۇرسە، نەهىلەردىن ياندۇرسە،
شەرىئەت هۆكمىنى تۇتسە، ئەمرى مەئرۇفنى بىلدۇرسە،
گۇناهلاردىن ئەفۋ ئەيلەپ، خۇدا جەننەت بېرۇر بۇ كۈن.

نەۋرۈز كەلدى، هەمەل كەلدى، بارچە ئۆلۈك بولدى تىرىك،
تاڭ ئەجەب قىلما خۇداغە، قىلسە ئۆلۈكلەرنى تىرىك،
خۇدايىمغە ئاسان ئۇرۇر قىلماق ئۆلۈكلەرنى تىرىك،
هۆكمىدىن قىلدى خۇدايىم، تىرىكدىن ئۆلۈك، ئۆلۈكدىن تىرىك،
بۇ هەممەگە مەئلۇم ئۇرۇر، هەمد ئايت تاڭلار بۇ كۈن.

نەۋرۈز كەلدى، كۆزۈڭ ئاچ، هەممە ئەيش فەراغەتدە،
يەنە هەربىكەت تىجارەتتە، نەماز روزە ئىبادەتدە،
نەزىر ـ نۇزرات سەخاۋەتتە، ئۆتدى ئۇمر ئىبادەتدە،
ئۆتدى ئۇمرۇڭ زەلالەتدە، قىلماي تەۋبە نەدامەتدە،

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب توری

تۇر ئورنۇڭدىن ئىبادەتكە، تەۋبە قىلىپ پۇشايمان بۇ كۈن.

نەۋرۈز كەلدى تەماشا قىل، تاغۇ ـ دەشتىدىن كەلدى كاككۇك،
ھەر كېچەدە تاڭ ئاتقۇنچە، ھوقۇشتەك ھۇ تارتدى كاككۇك،
لەيلى ـ مەجنۇن، ۋامۇق ـ ئۇزرا، فەرھاد ـ شېرىن، كەبى كاككۇك،
ھەمىشە زەينەپنى ياد ئېتىپ، قان يىغلاي كاككۇك،
سايراپ شېرىن زەبان كاككۇك يازغا زىينەت بەردى بۇ كۈن.

نەۋرۈز كەلسە، گۈللار ئاچىلىپ بەھار بولغاي،
بۇلبۇل سايراسە، كۆڭۈل ئاچىلىپ، تەن تازە بولغاي،
كەكلىك سايراسە، سەۋدايى كېسىلىپ مەجنۇن يوقالغاي،
كاككۇك سايراسە، تەنلەر شوخلۇنۇپ مەستانە بولغاي،
توڭ قاغىلار قاق ئىتىپ، ئۆز كۆڭلىنى خۇش ئەتتى بۇ كۈن.

يىل باشى نەۋرۈز بولدى، ياغدى قار يامغۇر بىلەن،
نەۋرۈزلۇق راستلاپ قويدۇق، كۆجە سالىپ، چامغۇر بىلەن،
مېھمانلارغا تەييار قىلدۇق، شىگامەن، كۆڭگۈر بىلەن،
كەلسە مېھمانلار يېسۇن، خاھ سىڭەمەن خاھ ئۆگەمەن،
ئۆيدىن ئۆيگە ئىيدلاشتىپ، مېھمان بولۇر كۈندۇر بۇ كۈن.

نەۋرۈز كۈنى كەلسەلەر چوڭ ـ كىچىك شاڭيۇ بىلەن،
مېھمانلارغا قورۇدۇق قوي گوشتىنى ياڭيو بىلەن،
بىنام ئۇنى ئۇگۇر ئاش كۆكتات سالىپ چامغۇر بىلەن،
قونسا مېھمان دەملەدۇك بىر فۇت گۈرۈنج بىر مال بىلەن،
كۆڭلى قارنى تويغۇنچە، يېسۇن تەئام مېھمان بۇ كۈن.

يىل باشى نەۋرۈز بولدى، قوينى سويغىن ۋەقتىدە،
ياغىدە يىد ـ بۇي سالىپ، خەير قىلغىن ۋەقتىدە،
گوشتىنى ئاشغە باسىپ، مەشرەب قىلىپ ۋەقتىدە،
غەنىمەتتۇر بۇ نەۋرۈز، ئوينا ئالغىن ۋەقتىدە،
كىم تۇرۇپ كىم قالادۇر ئەللاھ بىلۇر تاڭلار بۇ كۈن.

تۆرت ئىشىك كۆردۇم بۇ نەۋرۈز، ئەي ھەكىم،
ھەر ئىشكتە ئولتۇرۇر ئۇچ قىز مۇقىم،
ئوتتۇز ئوغلان كەلتۇرۇپ، ھەر قىز، ھەكىم،
ھەر ئوغۇل قىسقان ئىكەن بەش گۈل مۇقىم،
ئوتتۇز ئوغۇل ئاچ قالىپ، باشقاسى توقدۇر بۇ كۈن.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇرکىتاب توری
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى

يىل باش نەۋرۈز بولدى، چايىمىز قايناق بىلەن،
نەچچە تۈگىدە ساربماي، قىلغان مۇنى قايناق بىلەن،
ھەممە ئۆي مايلىق توقاچ، يېگەن مۇنى قايمان بىلەن،
كۆكتات بىلەن جەنزە نان ئەتكەن مۇنى قايناق بىلەن،
ھەممە ئۆيدە ساربماي، قايناق، قاتىق، سۈزمە بۇ كۈن.

يىل باشى نەۋرۈز بولدى، مال - باران بولدى سېمىز،
ھەممە بىيە قۇلۇنلاپ، ھەممە ئەل ساتدى قىمىز،
يىلقىچىنى كۆرسە ئەل، بەرمەمسەن دەپ بىزگە قىمىز،
سىل كېسەللەر قىمىز ئىچىپ، ساق بەدەن بولدى سېمىز،
ھەممە ئەل قىمىز ئىچىپ، تەربىيە كۈندۈر بۇ كۈن.

كەلسە مېھمان ياز كۈنى، ئۈسسالۇق ئىچتى قىمىز،
قونسا مېھمان نېمە غەم، سويغالى ئوغلاق سېمىز،
نەچچە تەشتەك ساربماي، قايناق - قېتىق باردۇر دېگىز،
ھەممە ئەل بەرابەردۇر، ئورۇق - سېمىز فەستۇ ئېگىز،
ياز كۈنىنىڭ ھەممىسى نەۋرۈز كۈنى كۈندۈر بۇ كۈن.

ئايا دوستلار، تەماشا قىل، يىل باشى نەۋرۈز ئولدى،
ئەجەب فەسلى چىرايلىق باغۇ سەھرا گۈلئۈزار ئولدى،
شىكۈفە بەرگىدە يافراق، چىقىپ گۈل ئاشكار ئولدى،
بۇ گۈللارنى قىسىپ قىزلار، كوچالاردا گۈزار ئولدى،
ئانىڭ ئۈچۈن سەنەۋبەر شاھ نەۋرۈز ئايتار كۈندۈر بۇ كۈن.

كەلدى نەۋرۈز يىل باشى، ئىچىمىز چامغۇرلۇق ئاش،
كۆكتات بىلە كابا ئۈچى، ئاشغە سالۇرمىز بىرگە ماش،
قايناق بىلەن چاينى ئەتكەن نانىمىز مايلىق توغاش،
مۇزلاماس بالىلار بۇ كۈن، چىقسا تالاغە يالاڭاش،
نەۋرۈز كۈنى كەلگەندە گوشكە نېمە ھاجەت بۇ كۈن.

تارىخقە ئېردى بىر مىڭ ئۈچ يۈز قىرىق بىر،
بۇ يىلنى مۇنەججىملەر ئايتار ئېردى خىنزىر،
بۇ «نەۋرۈزنامە»نى بەيان قىلىپ مەن بىر - بىر،
جەمادىيەل ئەۋەلنىڭ يىگىرمە سەككىزى تەمام بولدى تەفسىر،
نازىم سەنەۋبەر شاھ بىننى ئەھمەد دەپ بىلىڭ تاڭلا بۇ كۈن.

(داۋامى كېيىنكى ساندا)
(نەشرگە تەييارلىغۇچى ئاپتونوم رايونلۇق مۇزېيىدا)